

Az EU
a többnyelvűségről
2008 február

Többsnyelvűség az Európai Unióban - 2008

A többsnyelvűség volt az egyik fő témája a 2008. február 14-15-i EU kulturális miniszteri konferenciának Brüsszelben. A téma előkészítésével a Bizottság 2007 nyarán bízott meg egy szakértői testületet, mely 2008. január 31-én tette közzé javaslatait. A „Hálás feladat” című jelentésben a szakértők két cselekvési területet emelnek ki: a bilaterális kapcsolatok az adott két ország nyelvén folytatódjanak; és minden európai állampolgár sajátítsa el egy úgynevezett „második anyanyelvet”. A dokumentum a 12 főből álló tanácsadó testület féléves munkájának eredménye.

Tanácsülés és EU-jelentés a többsnyelvűségről

A 2008. februári 14-15-i brüsszeli kulturális miniszteri tanácsülés egyik fő témája a többsnyelvűség volt. Az ülésen Magyarországot Hiller István oktatási és kulturális miniszter képviselte. Heves vita bontakozott ki arról, pontosan milyen célokat is kellene kitűzni a többsnyelvűség előmozdítása érdekében. Azok az országok amelyek saját anyanyelvük ápolását és fejlesztését nemzeti önazonosságuk fontos építőkövének tartják – ilyen Magyarország is -, inkább arra hajlanak, hogy az anyanyelv mellett legalább egy idegen nyelvet, de azt magas színvonalon sajátítsanak el a polgárai. Néhány olyan országban azonban, amelyek nyelvét máshol is sokan beszélik, hasznos gondolatnak tartják az anyanyelven kívül két idegen nyelv elsajátítását is.

Az ülés szakmai előkészítését az az értelmiségiekből álló és többsnyelvűséggel foglalkozó tanácsadó testület végezte, melynek felállításáról az Európai Bizottság 2007 nyarán határozott. A testület többsnyelvűségről szóló javaslatait 2008. január 31-én tette közzé „Hálás feladat” - Hogyan erősíti Európát a nyelvi sokszínűség címmel. Az Amin Maaluf libanoni író vezette szakértők feladata volt, hogy olyan javaslatokat és ajánlásokat tegyenek, amelyek előmozdítják a kultúrák közötti párbeszédet és egymás megértését a nyelvek által, valamint javaslatokat tegyenek A kultúrák közötti párbeszéd európai éve megvalósításával kapcsolatban. A fő kérdés, melyet megvitattak: hogyan járulhat hozzá a többsnyelvűség a kultúrák közötti párbeszédhez?

A szakértők a jelentésben nem tettek javaslatokat a meghozandó intézkedésekre, csak az irányt határozták meg. Céljuk az útmutatás és a célmeghatározás volt, valamint az európai polgárok és vezetőik meggyőzése arról, hogy a sokszínű Európában milyen nagy szerepe van az egymás megértésében és elfogadásában a nyelvtanulásnak és egymás kultúrájának ismeretének. Az előterjesztett javaslatok összhangban vannak az Európai Unió állam- és kormányfői 2002-es barcelonai találkozásán megfogalmazott szándékával, mely szorgalmazza, hogy a tagországok polgárai a tantervi oktatás keretében sajátíthassanak el két idegen nyelvet.

„Hálás feladat” - Hogyan erősíti Európát a nyelvi sokszínűség

A „Hálás feladat” című jelentésben a szakértők két területet emelnek ki, amelyekre az európai uniós kulturális és nyelvi politikának különösen nagy hangsúlyt kell fektetnie:

1. A bilaterális kapcsolatok nyelve

A tanácsadó testület javasolja, hogy a kétoldalú kapcsolatok az adott két nemzet anyanyelvén folyjanak, ne egy harmadik nyelven. Egemás nyelvének ismerete ugyanis meghatározza a kapcsolatok minőségét, elősegíti az emberi kapcsolatok mélységét, és a népek közötti kapcsolatok szilárdságát. Távlati cél, hogy minden országban minden európai nyelvet beszéljenek. A különböző nyelveket beszélők aránya pedig megegyezzen az adott nyelvet anyanyelvként beszélők arányával az Unióban.

2. A „második anyanyelv”

A szakértők szerint népszerűsíteni kell a **„második anyanyelvet”**. Értelmezésük szerint ez olyan *szabadon választott idegen nyelv, amelyet az európai polgárok anyanyelvi szinten sajátítanak el, ám nem feltétlenül ez a nemzetközi kommunikáció nyelve.*

A testület szerint a választott második anyanyelv elsajátítása révén megerősödő és elmélyülő gazdasági, kulturális és személyes kapcsolatok előmozdítják az európai integráció ügyét is. Reményeik szerint így megszűnik a nyelvek közötti versengés; a kisebb, kevésbé használt nyelvek nem kerülnek háttérbe, és a nemzetközi nyelv – jelen esetben az angol – nem szorítja majd háttérbe a többi. Az angol nyelv ismerete manapság szükséges, de nem elégséges, semmilyen előnnyel nem jár; míg **egy kevésbé használt nyelv elsajátítása egyediséget jelenthet**. A kevésbé használt európai nyelveket beszélőknek emiatt kiváltságos hely juthat a kétoldalú kapcsolatokban.

A többnyelvűség szerepe az EU-ban

Leonard Orban, a többnyelvűségért felelős európai biztos szerint „a nyelv – mivel identitásunk szerves része – valamennyi kultúra szervező eleme és legközvetlenebb kifejezési formája. A **nyelvi és kulturális sokszínűség tisztelete és előmozdítása** az Európai Unió egyik stratégiai prioritása, és az **európai integrációhoz vezető** alapvető **eszköz** is. A kultúrák közötti párbeszéd támogatása elválaszthatatlan a többnyelvűségtől”.

A határok eltörlésének, a technológia fejlődésének köszönhetően a távolságok megszűnése, a személyek szabad áramlása, a nagyfokú mobilitás mind hozzájárulnak a nyelvek, a kultúrák, a szokások és az ideológiák egyre gyakoribb találkozásához és egyre intenzívebb cseréjéhez. Az európai társadalmat egyre inkább a multikulturalitás jellemzi. Ennek köszönhetően egyre nagyobb az igény az **interkulturális kompetenciák fejlesztésére**, és a **kultúrák közötti párbeszéd előmozdítására**. A nyelv a kultúra legközvetlenebb megnyilvánulási formája; egy kultúrát csak akkor tudunk igazán megismerni, ha ismerjük a nyelvet.

Gyakorlati jellegű felvetések

A jelentésben a második anyanyelvvel és a bilaterális kapcsolatok nyelvvel kapcsolatban a tanácsadó testület néhány gyakorlati jellegű felvetést is megfogalmazott:

1. A kapcsolatok kétoldalúsága

A szakértők hangsúlyozzák az országok közötti **nyelvi kapcsolatok kétoldalúságának** fontosságát. A tanácsadó testület javasolja, hogy bilaterális kapcsolataikban az országok hozzanak létre kétoldalú, kétnyelvű szervezeteket, melyek feladata egymás nyelvének és kultúrájának megismertetése lenne. Így egy egész Európát lefedő szoros hálózat alakulhatna ki, amely megerősítené az együvé tartozást, összebékítve a különböző identitásokat.

A testület hangsúlyozza jelentésében, hogy **a közösségi intézmények szerepe az általános keretek létrehozásának támogatása, az irányvonal meghatározása**; a „nyelv párokat” érintő információk központosítása lenne; továbbá az, hogy anyagilag is hozzájáruljanak a kétnyelvűséget szorgalmazó programokhoz. A nyelvtanulást és egymás kultúrájának megismerését segítené például a kétoldalú csereprogramok, a testvérvárosi, illetve iskolák közötti „testvérosztályi” kapcsolatok kialakításának és ápolásának szorgalmazása és támogatása.

2. Ha az anyanyelv egy világnyelv

Különösen fontos lenne, hogy a nemzetközi nyelveket anyanyelvként beszélő európai polgárok is ösztönözve és érdekelve legyenek egy második anyanyelv elsajátításában. Ezáltal ugyanis a világnyelvet beszélő polgárok kiléphetnének az egynyelvűség okozta elszigeteltségből.

A **nemzetközi nyelv** abban különbözik a második anyanyelvtől, hogy míg az előbbi a **széles körű kommunikáció eszközeként szolgál**, addig az utóbbi elsajátítását sokkal inkább a személyes indok motiválja.

3. A bevándorlók „második anyanyelve”

Az Európai Unióban az emberek szabad mozgásával és letelepedési jogával Európa politikai, gazdasági, társadalmi térképe egyre jobban átrajzolódik. Az **új tagállamba letelepedők** második anyanyelvként várhatóan új otthonuk anyanyelvét fogják választani.

Az **Unión kívüli országból érkezett bevándorlók** valószínűleg a **befogadó ország nyelvét** választják második anyanyelvként. **Fontos** azonban, hogy a bevándorlók és utódai emellett **megtartsák anyanyelvüket**. Amennyiben ez nem történik meg, elveszítik őseikkel a kapcsolatot, és ez azon felül, hogy nagy veszteség, erőszakos cselekedetekhez is vezethet, identitásavart okozhat. Ha az eredeti kultúrájukkal szemben büntudatot éreznek, az fanatizmushoz és vallási túlfűtöttséghez vezethet., állítják a szakértők. Ahhoz, hogy ezt megelőzzük, illetve elkerüljük, a testület szerint **a közösségnek biztosítania kell a nyelvi és kulturális méltóságot**, hiszen a nyelvi és vallási hovatartozás az identitás legerősebb eleme. Ha ez megvalósul, a feszültségek csökkennek.

A kölcsönös megértés elősegítésére az **„őshonos” állampolgárokat is bátorítani kell, hogy tanulják a bevándorlók nyelvét**. A nem uniós tagországból érkező bevándorlók anyanyelvét pedig szintén fel kell venni azok közé a nyelvek közé, melyek elsajátítására az EU polgárait ösztönzi.

4. A „második anyanyelv” megválasztása

A **nyelv megválasztásának nyitottnak és szabadnak kell lennie**, mely a későbbiekben a pályaválasztási orientációt is meghatározhatja. A szakértők elképzelése szerint továbbra is mindenki maga döntheti el, milyen nyelvet tanul.

A **ritkábban használt nyelvek** használatának és tanulásának **elhanyagolása veszélyes**. Beszélőik ugyanis közömbössé válhatnak az európai szellemiség iránt, ezáltal hátráltathatják az integráció elmélyülését – áll a jelentésben. A második anyanyelv elsajátítása tehát elősegíti a nyitottságot és erősíti az Európához való tartozás érzetét is.

Elképzeltető, hogy az európai polgár **más földrész nyelvének tanulását** részesítik előnyben, amit az Uniónak szintén támogatnia kellene. A második anyanyelv megválasztásának ugyanis a lehető legszélesebb körűnek, és a legszabadabbnak kell lennie, más földrész nyelvének ismerete pedig hozzájárul a baráti, kereskedelmi, kulturális kapcsolatok kibővítéséhez, elmélyítéséhez, ami pedig az Unió érdekeit szolgálja.

Bővebb információ:

A KultúrPont Iroda honlapján:

www.kulturpont.hu/tobbnyelvu

Nyelvek az EU Bizottság honlapján:

http://europa.eu/abc/european_countries/languages/index_en.htm

Az Európai Bizottság nyelvi portálja:

<http://europa.eu/languages/en/home>